

Jak zatočit s odpadky

Obsah

Kdo jsme, kam jdeme	1
Český svaz ochránců přírody (ČSOP) ..	1
Uklidme Česko z. s.	3
Odpad, životní prostředí a my	4
Jak je to u nás, v České republice	5
Jak z tohoto kruhu ven	6
Plasty: výhra, či prohra?	6
Ostrov odpadů a kam plasty putují ..	8
Skládkování není kompostování a spalování není nejlepší řešení ..	10
O recyklaci si ještě povíme	12
Černé skládky kolem nás	13
Jak odpady působí v našich podmínkách na životní prostředí ..	15
Co je to „nebezpečný odpad“ a co s ním	17
Jak s černými skládkami bojovat	18
Kouknu a vím	18
Jde to i jinak	19
Uklízení u nás	20
Staň se hrdinou, udělej svět lepší ..	21
Proč se stát dobrovolníkem	21
Chci se přidat, uspořádat u nás úklidovou akci	21
7 kroků, jak uspořádat místní akci jednoduše a efektivně	22
Chci se přidat k již organizované akci	23
Jak mohu předcházet vzniku nepořádku a černých skládek	24
Jít s kontejnerem naproti	25
Jak předcházet samotnému vzniku odpadů	25
Pár tipů, jak začít	27
Bezobalu	27
Kompostujte	28
Jak zacházet s odpady doma	29
Odpadky jako zdroj	29
Začíná se tříděním přímo doma	29
Kam co patří	30
Kompostování	34
Co do sběrného dvora	34
Pro učitele – dobrovolnický úklid jako moderní pomůcka zážitkové výuky – srozumitelně, jednoduše a zábavně	35
Jak začít	36
Prodiskutujte obsah akce s žáky	36
Rozdejte role	37
Další nápady	38
Máme uklizeno, co dál?	39
Kvíz	40
Bludiště, křížovka	41
Dovětek	43

Jak zatočit s odpady Uklidme svět, uklidme Česko

Vydal: Český svaz ochránců přírody
a Uklidme Česko z.s.
Vydání 1., Praha, 2018

Text: Kateřina Landová

Foto: Archiv ČSOP, Chris Jordan, Matthew
Chauvin, Jacqui J. Sze, Michael Clemens

Návrh, sazba a obálka: Jana Štěpánová,
RedGreenBlue

Ilustrace: Tomáš Kypta

Schéma: Jana Štěpánová

Jazyková korektura: Jakub Hrabánek

ISBN: 978-80-86770-59-8

Kdo jsme, kam jdeme

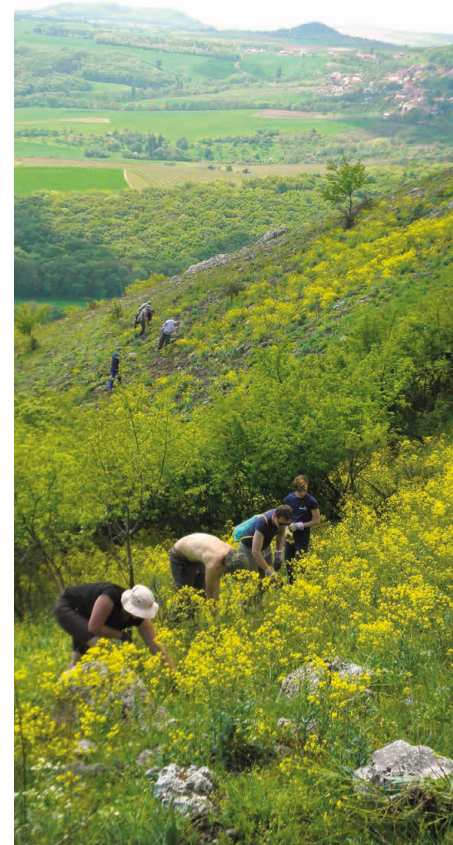
Na kampani **Uklidíme svět, uklidíme Česko**, spolupracují od roku 2016 dvě nevládní neziskové organizace – **Český svaz ochránců přírody** a **Uklidíme Česko z. s.** Dovolte nám malé představení.

Český svaz ochránců přírody (ČSOP)

je spolek založený roku 1979. Naše členy spojuje aktivní zájem o ochranu přírody a krajiny. Hlavním posláním je ochrana a obnova přírodního dědictví, ekologická výchova a podpora trvale udržitelného života. Máme více jak

7 000 členů. Jsou mezi nimi profesionální odborníci, zkušení dobrovolníci i ti, kteří prostě „jen“ mají rádi přírodu. Od většiny obdobně zaměřených organizací nás odlišuje to, že svoji činnost provádíme především v základních organizacích a prostřednictvím dobrovolníků. Za sebou máme léta zkušeností a řadu dosažených malých i velkých vítězství.

Naše činnost je rozsáhlá a rozmanitá. Pečujeme o přírodně cenná území, vykupujeme je, provádíme přírodovědné průzkumy a mapování, prostřednictvím řady projektů se snažíme o zachování druhového bohatství živočichů

▲ ČSOP pečuje o desítky cenných území.

a rostlin na území České republiky; pracujeme s dětmi a mládeží, vzděláváme veřejnost, pečujeme o zraněná a jinak handicapovaná divoká zvířata, účastníme se rozhodování ve správních řízeních; podílíme se i na ochraně kulturních památek a vyvíjíme řadu dalších aktivit. Mezi naše tradiční dobrovolnické akce patří úklid krajiny od odpadků. Na počátku 90. let jsme v rámci mezinárodní kampaně Clean Up the World zaštitěné UNEP vytvořili její českou verzi Uklidme svět! V jednotlivých letech s námi černé skládky uklízelo až 20 000 dobrovolníků.

ČSOP je členem IUCN (Světového svazu ochrany přírody) a zakládajícím členem Českého národního komitétu UNEP (Programu OSN pro životní prostředí)

Uklidme Česko

▲ Akce Uklidme Česko získala prestižní ocenění – ekologického Oskara v soutěži Energy Globe Award ČR (uprostřed Miroslav Kubásek a Radek Janoušek - zakladatelé akce)

Uklidme Česko z. s.

V roce 2012 jsme vytvořili webovou a mobilní aplikaci **ZmapujTo** (www.zmapujto.cz), prostřednictvím které mohou občané informovat úřady o černých skládkách a dalších problémech ve svých městech a obcích. Nahlášených skládek přibývalo, ale skoro žádné nemizely. Ukázalo se, že není v silách úřadů uklidit všechny skládky a vyřešit každý nahlášený problém. Proto jsme založili spolek a na jaře 2014 se rozhodli uspořádat úklidovou akci s názvem **Uklidme Česko**. Díky modernímu přístupu a po vzoru světového hnutí **Let's do it!** (Pojďme do toho!) se nám podařilo oslovit a zapojit hned napoprvé desítky tisíc dobrovolníků. O tom, jak byla akce populární, svědčí i naše vítězství v soutěži **Energy Globe Award**.

Odpad, životní prostředí a my

Odpady, nebo odpadky? Tvorba odpadu je pro každý živý organismus přirozená, jedná se produkt metabolismu, který je většinou užitečný pro organismy další, odpadem se stávají i zemřelá těla organismů, které skončily svou životní cestu. Příroda tomu tak chtěla, že vše je zuzitkováno a nic není na zmar, a proto se téměř všechny látky na světě točí v koloběhu živé i neživé přírody. V přírodě můžeme říci, že zvířata produkují odpady svého metabolismu, někteří svlékají kůži, mění srst, shazují paroží, stromy si vyrobí listy, které na podzim odhazují, tráva usychá... S těmito odpady si příroda dokáže efektivně poradit a postupně je přetváří na energii pro další život. V této příručce se však budeme zabývat odpadem, který je vytvořen uměle, mimo naše těla a za postupů přírodě často neznámých. Vyrobíme produkt, využijeme jej a pak se ho zbavujeme. Námi vytvořené odpadky planetu zaneřádují. Jejich déšť se za posledních několik desítek let změnil v liják a na nebi ne a ne vykouknout sluníčko.

Příroda není na takový nápor zvyklá a rychlost produkce odpadů mnohonásobně převyšuje rychlost jejich rozkladu přirozenou cestou. Pokud s tím nebudeme něco dělat, může se stát, že nás záplava odpadků jednoho dne zcela pohltlí.

Jak je možné, že jsou naše odpadky všude, kam se podíváme? Nahlédneme do minulosti. Ještě před pár desítkami let se žilo skromněji, úsporněji, šetrněji. Životní styl byl zcela jiný. Vyrábělo se jen to, co se spotřebovalo, sloužilo k užtku. Lidé moc zdrojů neměli, proto mnoho své energie investovali do efektivního a účelného získávání základních surovin, ty pak využili na přípravu jídla, výrobu nástrojů, stavění a podobně. Výrobky se využívaly až do rozpadnutí, a pokud se nedaly již spravit, rozebraly se na díly, které posloužily třeba opět k výrobě nástroje jiného. Nic se nevyhazovalo bez rozmyslu, pro vše se našlo využití.

◀ Plasty se v přírodě rozkládají i stovky let, tyto petky vás určitě přežijí.

V dnešní době se spousta věcí vyrábí jen proto, aby se hned po převzetí zákazníkem vyhodily (obaly), další produkty mají jen jednorázové či jinak omezené využití (plastové nádoby nebo kelímky na kávu), případně mají výrobky nízkou kvalitu (většina outletového oblečení), mnohé se úmyslně vyrábějí tak, aby ihned po záruční době přestaly fungovat. Nedají se rozebrat na znovu použitelné části, nedají se spravit (drobná elektronika), spousta jich produkujeme v nadměrném množství (vyhazování neprodaného ovoce a zeleniny v supermarketech).

Zkuste si představit, že při každém kroku obujete na nohu nově koupenou botu a zároveň zahodíte z druhé nohy tu starou. A tak je to s 99,9 % odpadků, které vidáme ve svém okolí, kolem silnic a cest, v řekách, na pláži u moře. Odpadky jsou dokonce i na

nejvyšší hoře světa Mt. Everestu a jistě by se daly vypátrat i v Mariánském příkopu.

Produkcí stále nových výrobků a jejich následným vyhazováním enormně zatěžujeme planetu, přírodní zdroje a tedy i prostředí, ve kterém žijeme. Pomyslně si sami podřezáváme pod sebou větev.

Jak je to u nás, v České republice

Za posledních 10 let se naše produkce odpadu zvýšila téměř o polovinu. Naštěstí žijeme v zemi, kde je likvidace odpadů relativně „dobře“ zavedená – máme několik spaloven a pár podniků, které se zabývají využitím vytříděného odpadu k výrobě nových produktů. To však zdaleka nestačí a dlouhodobě tento stav není udržitelný! Sklárky se nám rozrůstají a po zrušení neekologického vývozu tříděného odpadu do Číny (konec roku 2017) se stav může

ještě o mnoho zhoršit. Mimochodem, vývoz odpadků do Číny nebyl zrušen proto, že enormně zatěžoval životní prostředí. Pouze se Číně tento dovoz přestal vyplácet.

Jak z tohoto kruhu ven

Řešení leží někde mezi vládou, výrobcí a námi, koncovými spotřebiteli. Evropskou unií je již schválena vize o cirkulární ekonomice, o zákažu skládkování a o produkci pouze takových výrobků, které po využití budou moci být cele recyklovány. K této vizi je však dlouhá cesta, a než čekat, až se něco změní, proč nezačít rovnou a přímo u sebe? Každý z nás může přestat s vytvářením zbytečného odpadu. Nejlepší odpadek je totiž žádný odpadek. A bez odpadu nemusíme řešit recyklaci, skládkování ani dopady na životní prostředí, šetříme zdroje a vyhráváme všichni. Nekupujte si odpadky! Požadujte po výrobcích a obchodnících pouze to, co přímo potřebujete.

Plasty: výhra, či prohra?

Složení odpadů, které lidstvo produkuje, se s časem mění. Dříve byly odpadem většinou snadno rozložitelné přírodní materiály – zbytky potravy,

dřevo, železo, ale i nereaktivní (inertní) a přírodě blízké materiály jako keramika nebo sklo. Od doby, kdy jsme se naučili jednoduše syntetizovat (uměle vyrábět) přírodě cizí materiály, především různé formy polymerů (plastů), jsme postupně přešli na levné a masové vyrábění plastových náhrad původně přírodních materiálů. Často jsou plasty díky svým vlastnostem pro konkrétní využití nenahraditelné. Ano, jsme jim vděční za pokroky ve vědě, v průmyslu, plasty jsou v našem každodenním životě, jsou s námi na každém kroku, usnadňují nám denní činnosti, chrání a oblekají nás... Naši dobu bez váhání můžeme nazývat dobou plastovou. Plast je velmi užitečný materiál se skvělými vlastnostmi a s nekonečným využitím. Má ale i své nedostatky, zejména když se dostane do přírodních cyklů, do kontaktu s živočichy, rostlinami, živly. Plasty jsou sice více méně chemicky velmi odolné (rozklad v přírodě může trvat desítky až tisíce let, některé plasty se údajně nerozloží nikdy), ale všechny formy plastu se působením UV záření či jiných fyzikálních vlivů

▲ Pyramida odpadu.

▲ V mnoha zemích světa se „likvidace“ odpadu stále řeší takto.

◀ Úklid pláže v Hongkongu.

nakonec rozpadají na malé kousky zvané mikroplasty. Ty jsou extrémně nebezpečné; dostávají se do těl živočichů a potravním řetězcem a zdroji (například vodou, vzduchem) až do těl lidských.

Ostrov odpadů a kam plasty putují

Plastové odpadky jsou prostřednictvím vodních toků, lodní dopravou či přímým ukládáním rozptýleny do vod

moří a oceánů. Působením mořských proudů se dostávají třeba až na druhou půlku zeměkoule. Odpadky z Číny se vyplaví na pobřeží Severní Ameriky, odpadky z Indie se objeví i na Antarktidě. V proudových vírech se odpadky mohou koncentrovat do obrovského plovoucího ostrova. Některé názory tvrdí, že největší z takových ostrovů se velikostí blíží rozloze Mexika. Existují odhady, že do roku 2050 bude v oceánech a mořích více plastů než ryb.

To, že některé plastové odpadky ještě chvíli plavou na hladině, je vlastnost, která pomůže k jejich sběru. Těto vlastnosti plastu využil dvacetiletý holandský inženýr Boyan Slat: navrhl konstrukci velkých sběrných zařízení chytře využívající oceánské proudy (www.TheOceanCleanup.com). Jeho zařízení se právě testují a jsou do budoucna velkou nadějí na čistší oceán. Čas je ale nepřítelem. Působením slunce, slané vody a vln se velké kusy rozpadají na malé a nebezpečné kousky. Ty jsou pozřeny mořskými živočichy nebo klesnou na dno, odkud je

- Mládě albatrosa zahynulo doslova na ucpání plastem.

jen těžko vytáhneme. Sebraný odpad se také bude muset někde zpracovat nebo uložit – to znamená další skládky na pevnině! Světová produkce odpadu stále vzrůstá a v mnoha státech neexistuje žádné odpadové hospodářství. Odpady budou do oceánů bohužel proudit i nadále. Uklidit oceán má proto smysl až tehdy, když se zastaví produkce odpadu na zemi. Až půjdete o dovolené po pláži, koukněte se pod nohy, pravděpodobně zjistíte, že písek je trochu barevnější, než by měl být...

Vědci dokázali, že malé částčky plastu požírají ryby a ptáci aktivně, vypadají totiž jako jejich přirozená potrava. Malé kousky se při putování mořem obalují biofilmem z řas a dalších mikroorganismů. Igelitové pytlíky plovoucí ve vodě připomínají mořským želvám medúzy – jejich přirozenou potravu. Po pozření plastů želvy i ptáci hynou v důsledku ucpání trávicího traktu. Jak by to dopadlo, kdybychom se ládovali plastovými kuličkami obalenými v cukrové polevě?

V těle mořského živočicha je plast vystaven silně kyselým podmínkám a může dojít k uvolňování toxických látek do organismu, například takzvaných POPs (perzistentní organické znečišťující látky – polychlorované bifenily,

dioxiny, DDT, pesticidy apod.). Pokud živočich neumře na otravu, hrozí mu ucpání trávicího traktu či zadušení. Chemikálie v těle živočichů mohou dlouhodobě působit i degenerativně. Jsou již doložené případy sterility ryb

v důsledku konzumace mikročastic z odpadů. Tento problém nezpůsobují pouze příbřežní státy. I české řeky nesou plastové kousky a další odpady do moří a oceánů. A naopak, ryby a mořské plody plné mikroplastů jsou zase součástí našeho jídelníčku.

Chemický vliv plastů na lidský organismus zatím není dopodrobna popsán, všichni ale tušíme, že to nebude nic růžového, a pravděpodobně na to přijdeme, až když už bude pozdě.

Skládkování není kompostování a spalování není nejlepší řešení

U nás se komunální odpad a nevytríděný odpad dostávají buď do spalovny, nebo na skládky.

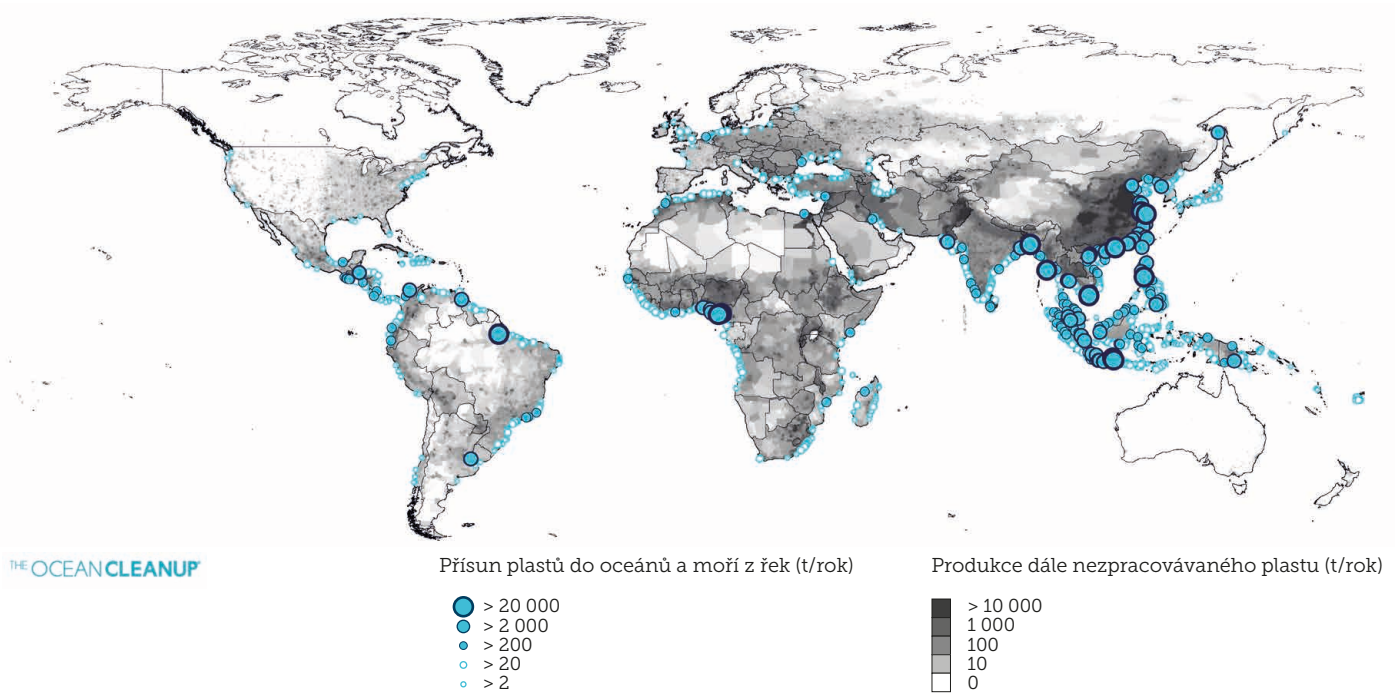
Jak to vlastně funguje na skládkách? Odpadky všeho druhu se na sebe vrství na haldách a lisují se pod koly těžkých vozů. Vrstvy jsou tak hutné, že se mezi ně nedostane ani trocha vzdu-

chu. Rozkladné procesy se dějí za pomoci mikroorganismů, které jsou ale závislé na přístupu vzduchu. Proto dobře zalísovaný pomeranč bude stále pomeranč i po desítkách let. Skládky jsou tedy takové odkládiště problémů na později. V případě potřeby se skládka zakonzervuje vrstvou zeminy a oseje travní směsí, aby tak „problém“ zmizel z očí. Skládka se však postupně působením deště, větru či ledu „luhuje“ jako pytlík s čajem. Uvolněné toxické látky se vsakují do půdy a putují i do podzemní vody, kterou se pak dostávají na kilometry daleko...

Spalovny odpad za vysokých teplot spálí, z komínů odchází už jen pára. Vzniklé teplo se využije pro ohřev vody či výrobu elektřiny. Spálením odpad ztratí zhruba dvě třetiny své váhy, zbylý popel se skládkuje jako nebezpečný odpad. Pálení odpadu jakýmkoliv jiným způsobem je velmi nebezpečné, nedokonalé hoření způsobí únik toxických látek do ovzduší. Distribuce odpadu do spaloven navíc extrémně zatěžuje životní prostředí.

Roční přísun plastového odpadu do světových moří a oceánů v jednotlivých částech světa

◀ The Ocean Clean Up – projekt představuje vizi zmenšení objemu plastových plovoucích odpadků až o 50 % do 5 let od spuštění systému.

O recyklaci

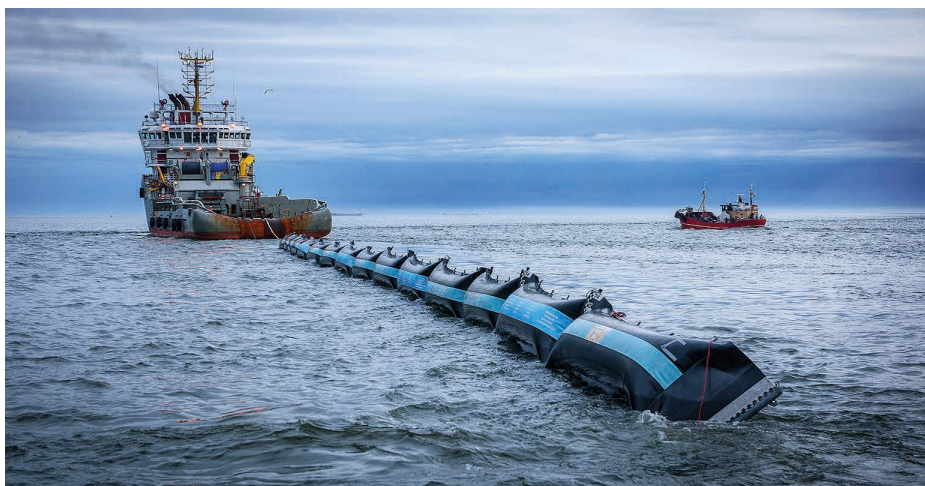
Recyklace může omezit výrobu některých produktů. Dobře se dá recyklovat sklo, kovy či odolné plasty jako PET (polyethylentereftalát) nebo PS (polystyren). Už jednou použité PET lahvi se tak dá druhý život třeba jako surovíně na výrobu oblečení (fleece). Nelze však recyklovat do nekonečna. Poslední

fází života recyklovaných produktů je vždy fáze netříditelného odpadu, který putuje do spalovny nebo na skládku.

Nejlepší by samozřejmě bylo odpad vůbec nevytvářet. Že to nejde? Jistěže jde! Podívejte se na kapitolu o předcházení vzniku odpadů.

◀ Úklid pláže v Hongkongu.

▼ Zkušební systém projektu The Ocean Clean Up.

Černé skládky kolem nás

V minulém století se běžně odpadky vyvážely na obecní skládku, hnojiště, kompost či za humna. Tam se odpad pomalu kupil, tlel a časem zarostl zelení. Nebo byl odvezen na pole a použit jako hnojivo. Od dob, kdy jsou neoficiální skládky přísně zakázané, se situace výrazně zlepšila. I tak černé skládky

stále vznikají a jsou dokonce zákeřnější než dříve, protože mnohem více obsahují i nebezpečný odpad. Obce se snaží svým občanům vycházet vstříc a pravidelně přistavují kontejnery na různé druhy odpadu. Místní sběrné dvory jsou připravené na odpad všeho druhu. Přesto se stále najdou tací, co radši za

tmy odváží odpady za vesnici... Problému nepřispívá ani fakt, že kontejnery a sběrné dvory nejsou pro právnické a podnikající subjekty zdarma.

Černé skládky jsou bolestí naší krajiny. Jsou nekontrolované, jsou anonymní, lidé na ně naváží kde co, velmi rychle narůstají (i zarůstají) a často jsou i na špatně přístupných místech. To komplikuje jejich likvidaci. Kéž by lidé, kteří nechtějí odpad legálně zlikvidovat, alespoň nebyli tak hloupí, aby ho ukryvali na těžko přístupná místa a komplikovali tak jeho následný úklid. V naší zemi je definicí černé skládky v podstatě jakýkoliv odpad, který se nenachází na jemu vyhrazeném místě, tedy na legální skládce, ve sběrném dvoře nebo v popelnici. Zakládání černé skládky je trestné pod pokutou až 20 000 Kč nebo pro právnické osoby podle přímého ohrožení zdraví až 100 000 Kč. Téměř vždy se na černé skládce najde nějaký druh nebezpečného odpadu, který přímo ohrožuje životní prostředí. Látky znečišťující

▼ Býval tu krmelec...

vodu, ovzduší, půdu jsou nebezpečím pro rostliny, zvířata a samozřejmě i člověka. Toxické látky z černé skládky se mohou nepozorovaně dostat i do podzemních vod a do studen.

Na černých skládkách u nás nejčastěji najdete bioodpad, stavební odpad či komunální odpad, nechybí pneumatiky, elektronika, spotřebiče, oblečení, nábytek, ale i zbytky chemikálií nebo nebezpečných materiálů, jakým je azbest.

Další nešvar, jehož obliba doufejme postupně klesá, je odhazování drob-

ných odpadků, ať už z okénka auta, při výletu do přírody, při pobytu v parku, na cestě do školy, při čekání na autobus... Může za to postupné odcizení lidí prostředím, v němž žijí? Nebo snad dnešní uspěchaná doba, příliš podnětů, nedostatečná výchova?

Jak na odpadky reagujeme? Když je potkáme, odvrátíme radši zrak či se nám zkrví obličej odporem a beznadějí. Zaneřádné místo obejdeme velkým obloukem, a pokud to jde, už se tam nevracíme. V rybníce nebo v řece, kde pod splavem rejdí ve zpěněném

víru odpadky, se koupat nechceme; do lesa, kde je skládka, na houby nechodíme; nad odpadky v obci si v duchu zanádváme na poměry a jdeme dál.

Odpadky nás začínají omezovat. Zkusíte si vzpomenout, kdy jste sami podobnou situaci zažili. Kde je ve vašem okolí podobný problém citelný? Vadí vám? A jak by vaše okolí vypadalo bez odpadků? Využívali byste jej jinak?

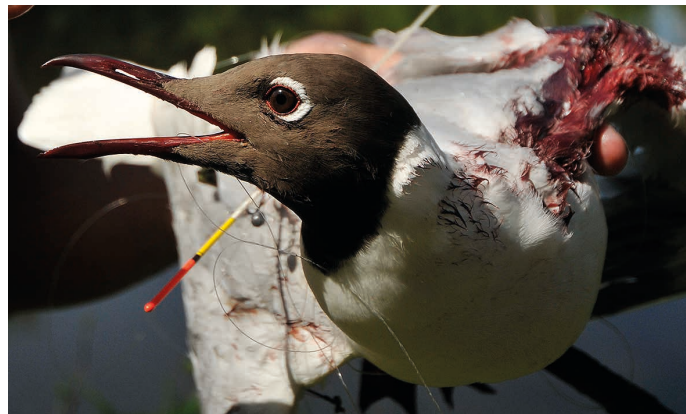
▼ Častým uklízením a osvětou z řek téměř vymizely větší odpadky, přibylo ale těch drobných po neukázněných vodáčích.

Jak odpadky působí v našich podmínkách na životní prostředí

V našich záchranných stanicích pro handicapované volně žijící živočichy (www.zvirevnuouzi.cz) mají s neblahým vlivem odpadků na divoká zvířata bohaté zkušenosti. Často totiž ošetřují smrky či ptáky zamotané do pohozených rybářských vlasců či drátů, ježky uvízlé v plastových nádobách apod.

▼ Vodní ptáci se mohou poranit o rybářské náčiní ponechané v blízkosti vody nebo se do něj zamotat.

I drobné odpadky mohou být nebezpečné. Víte, že se v pohozené lahvi mohou utopit až stovky brouků? Problémem jsou i utržené udice. Labuť a kachny při hledání potravy cedí substrát na dně, háček se jim pak zabodne do zobáku nebo do jícnu.

Odpadky ve vodě, v řekách, potocích a vodních nádržích jsou kapitola sama pro sebe. Voda je velmi silným médiem

pro šíření znečištění. Její fauna i flora je velmi často citlivá na jakoukoliv změnu chemismu. Chemický odpad v blízkosti toků může otrávit kilometry toku nebo celou vodní nádrž.

Ani rostliny to s námi nemají jednoduché. Všimli jste si například, že na suťové navážce rostou úplně jiné rostliny než mimo ni? Skládky ovlivňují chemismus půdy a některé rostlinné druhy změnu zkrátka nezvládnou a uhynou. Bohužel podíl půdy bez chemického zásahu se v důsledku neúměrných dotací do intenzivního zemědělství významně zmenšil. Tak proč likvidovat zdravou půdu ještě zakládáním černých skládek?

Jak může KAŽDÝ Z NÁS pomoci naší planetě? O tom jsou následující stránky. Věříme, že se jimi necháte inspirovat a každý přispějete svou troškou k velkému dílu.

Co je to „nebezpečný odpad“ a co s ním

Některé druhy odpadu jsou pro životní prostředí i pro člověka přímou hrozbou. Podléhají nutnosti speciálního zpracování, a pokud se najdou v přírodě, musí se co nejrychleji odstranit a zlikvidovat. Nebezpečný odpad je takový, který je reaktivní, výbušný, hořlavý, infekční, toxický, radioaktivní či má schopnost uvolňovat nebezpečné látky do životního prostředí.

Kontaktu s nebezpečným odpadem se raději úplně vyhněte. Materiál může být starý a velmi křehký a neodborná manipulace by mohla situaci ještě zhoršit. Pokud ale najdete nelegální skládku s takovým materiálem, je dobré tuto situaci co nejlépe **popsat a zdokumentovat** a předat informaci urychleně **obci**, a pokud obec nereaguje, tak i **České inspekci životního prostředí** (ČIŽP). V případě akutního nebezpečí (jedy, výbušniny) se obraťte rovnou na **policii**.

Oznamte co nejdříve OBCI:
chemikálie, barvy, detergenty, oleje, nemocniční odpad, léky ve větším množství, baterie (malé i ty do auta), zářivky, úsporné žárovky, elektroniku, elektrické spotřebiče, PVC – zejména linoleum, autovraky, výrobky z azbestu (většinou krytina), skelnou vatu, železniční pražce, kontaminovanou půdu, kaly z čistíren odpadních vod...

Na co vůbec nesahat a upozornit rovnou POLICIÍ:
injekční stříkačky, munice, plynové lahve, nádoby s neidentifikovatelnou látkou uvnitř (podezření na neznámou chemikálii).

Jak s černými skládkami bojovat

Kouknou a vím

Jestli víte o nepořádku či černé skládce ve vašem okolí, můžete je pomoci odstranit. Prvním krokem je zmapování situace a předání informace příslušné obci. K tomu se hodí webová i mobilní aplikace [ZmapujTo.cz](https://www.zmapujto.cz), která fotku i přesnou lokaci s popisem odešle příslušnému úředníkovi. Pokud nemáte chytrý telefon nebo jiné zařízení připojené k internetu, vyhledejte si kontakt na příslušnou osobu na úřadě obce a dejte jí o problému vědět. Na menších obcích to bývá starosta, na větších úředník na odboru životního prostředí. Kontakty zjistíte na obecních webových stránkách, nástěnce či rovnou na obecním úřadu. Pokud se skládka dlouhodobě neřeší, obec nereaguje většinou proto, že se skládka

◀ Akce TrashHero na Bali – dobrovolníci v typických žlutých tričkách s nápisem TrashHero, která hrdě nosí, uklízejí odpadky. Po vzoru svých dětí se do úklidových akcí zapojují rodiče, sousedé a další dospělí.

nachází na soukromém pozemku (ko-
mu pozemek patří, zjistíte na strán-
kách www.cuzk.cz – nahlížení do
katastru nemovitostí; pak je možno
akutní případy nahlásit České inspek-
ci životního prostředí (www.cizp.cz)
a ta věc prošetří. Ani to však nezaručí,
že skládka zmizí.

Někdy trvá odstranění skládky i ně-
kolik let. V případě skládek na soukro-
mém pozemku se nejprve zašle výzva
majiteli. Pokud není k dohledání či na
výzvu nereaguje, řešení se odsouvá
a skládka zpravidla dál narůstá. Pokud
se majitel najde, ale tvrdí, že nepořá-

dek nevznikl jeho přičiněním, proces
odstranění se komplikuje a prodlu-
žuje. Problematické však mohou být
i větší skládky na pozemcích obce.
Odstranění a likvidace letité skládky
totiž často představuje pro obecní roz-
počet příliš nákladný počin.

Jde to i jinak

Menší a méně nebezpečné skládky se
však dají zlikvidovat i jinak. Konejte,
ale ne sami! Ve světě působí velká uklí-
zecí hnutí jako **Clean Up The World**
(www.cleanuptheworld.org) nebo **Let's
Do It!** (www.letsdoitworld.org). Sdru-
žují miliony dobrovolníků ze stovek
zemí, kteří nechtějí čekat, chtějí vrá-
tit krásu kousku světa hned! Společ-
ně jdou a svůj kousek krajiny uklidí.
Daří se tak nárazově uklízet mořská
pobřeží, řeky, lesy, louky, okolí komu-
nikací i nepořádek v obcích a měs-
tech. Někde se stává z uklízení tradi-
ce a výsledky jsou pak skutečně vidět.
A to nejen v množství odpadu, co se
zvládne sebrat, ale hlavně v přístu-
pu místních lidí. Každý se může při-
dat, zorganizovat vlastní úklid nebo se
k nějakému připojit.

Clean Up The World vznikl
v Austrálii na popud místního
mořeplavce; vadilo mu množ-
ství odpadků, které na svých
cestách potkával. Proto uspo-
řádal roku 1989 první akci
a společně s přáteli uklidili
velký kus australského
pobřeží. K dalšímu kroku již
vyzval v roce 1993 celý svět
a na jeho výzvu zareago-
val i Český národní komitét
UNEP (Program OSN pro
životní prostředí), jehož za-
kládajícím členem je Český
svaz ochránců přírody.

Let's Do It! vznikl v Estonsku
v roce 2008 a principem
se výrazně neliší od výše
zmíněné akce. Těžiště má
v Evropě a čerstvý vítr mladé
a ambiciózní akce motivoval
i Česko k zapojení do týmu
organizátorů.

Rok 2017 v číslech Česká republika

Uklidíme svět Uklidíme Česko

Uklízení u nás

Český svaz ochránců přírody organizoval akci **Uklidíme svět!** již od roku 1993. Každoročně se jí zúčastnilo na 20 000 dobrovolníků. Už tehdy byla naší největší dobrovolnickou akcí v oblasti ochrany životního prostředí. Následně se spojila s nově vzniklou akcí **Uklidíme Česko** a počet aktivních dobrovolníků přesáhl 80 000 ročně. Cílem kampaně **Uklidíme svět, uklidíme Česko** není jen sbírat odpady a likvidovat černé skládky. Mnohem významnější metou je spojovat lidi, inspirovat a vychovávat. Přimět společnost o problému odpadů – jejich likvidace a především vzniku – diskutovat. Kdo jednou dobrovolně uklízel, nemá potřebu své prostředí znečišťovat. Účastnit se úklidu může opravdu každý, ať už seberete papírek od bonbónů, či vytáhnete ledničku z řeky. Vše se počítá a výsledek hromadných úklidů je každým rokem viditelně-

ší. Například v roce 2016 se podařilo aktivně zapojit přes 86 000 dobrovolníků, kteří sebrali zhruba 1 600 tun odpadu! To činí z akce **Uklidíme svět, uklidíme Česko** největší dobrovolnickou environmentálně zaměřenou kampaň v historii naší země. Nejen, že se podaří naráz zlikvidovat stovky černých skládek a zkrášlit tak naše životní prostředí, ale schází se i mnoho sousedů (kteří se třeba dříve ani neznali) za účelem společné prospěšné práce. Navíc se ušetří nemálo peněz z obecních rozpočtů, které tak mohou obce investovat do jiných užitečných věcí. Na mnoha místech si akci tak oblíbili, že se stala záminkou pro pravidelná společná setkávání. A to je kromě skvělého pocitu z dobrého skutku další důležitý efekt prospěšné dobrovolnické práce.

Bez osvětlených a odpovědných lidí bude naše okolí pomalu mizet pod nánosy odpadků. Jít příkladem má smysl.

Staň se hrdinou, udělej svět lepším

Proč se stát dobrovolníkem

Ať už se jedná o úklid přírody, pomoc v domově důchodců nebo vycházku se psem z útulku, práce dobrovolníků přináší samá pozitiva. Ne každý vidí v běžném životě mnoho příležitostí, jak udělat svět lepším, a dobrovolnická práce je jednou z cest. Každý dobrovolník je hrdinou. Vždyť bez nároku na odměnu věnuje svůj čas a energii pomoci ostatním. Odměnou k nezaplacení mu jsou třeba úsměvy

lidí nebo rozkvetlá kytka na místě, kde bývala skládka. Dobrovolnictví přináší i jisté sebepoznání, člověk pronikne do prostředí zcela odlišného od jeho denní rutiny, potká zajímavé lidi, zažívá nové zkušenosti.

Uspořádání úklidu je jednou z nejméně náročných environmentálně prospěšných aktivit. Úklid se zpravidla stihne během několika málo hodin. Výsledek je měřitelný, viditelný a okamžitý. Navíc odstraníte nebezpečnou hrozbu pro zvířata, rostliny i sousedy. Ačkoli si u úklidu můžete pěkně „máknout“, paradoxně odcházíte z akce s mnohem větší energií a s úsměvem na rtu.

Duchem dobrovolnictví je především nadšení pro dobrou věc a vsudypřítomná pozitivní energie. Skrze vlastní zážitek si v sobě každý dobrovolník pěstuje kulturu odpovědnosti, empatii, ustaluje si žebříček hodnot, rozšiřuje si obzory. Je zároveň skvělým příkladem a inspirací pro své okolí, což je zejména v dnešní době velmi podstatné.

Chci se přidat, uspořádat u nás úklidovou akci

Tak to je skvělá zpráva! Nebojte, nejde o nic složitého. Organizátoři akce **Ukličme svět, ukličme Česko** vám rádi pomohou s organizací, propagací, pracovními pomůckami i předáním know-how.

7 kroků, jak uspořádat místní akci jednoduše a efektivně

1. Vyberte si místo. Udělejte si procházku, popřípadě si místo i nafotíte. Budete vědět, na co dobrovolníci i sebe připravit – množství a druh odpadu, terén, trasa.

2. Domluva na uspořádání úklidu, odvozu a likvidaci nasbíraného odpadu. Je to krok velmi důležitý a úspěšná akce se bez něj neobejde. Většinou jde o domluvu s obcí nebo majitelem pozemku. Zjistěte si, zda se nepořádek nachází na obecním, či soukromém pozemku (ČÚZK). Pokud je pozemek obecní či alespoň volně přístupný, obec zpravidla ráda a bezplatně pomůže s odvozem a likvidací nasbíraného odpadu. Pokud je skládka na soukromém pozemku, je třeba se domluvit s vlastníkem. Obci však z takového jednání nevynechávejte – může vám pomoci.

3. Zaregistrujte svou úklidovou akci na webové stránce kampaně (www.UklidmeCesko.cz – Registrovat se jako organizátor). Sledujte informa-

ce a pokyny, které vám následně dorazí na e-mail. Základní pokyny se většinou rozesílají před hlavním uklízacím vikendem, který je vždy na jaře (ale může být i jindy). Organizátoři kampaně zpravidla nabízejí i zaslání uklízacích pytlů, rukavic či jiných pomůcek. Využijte této nabídky!

4. Krok, který není nutný, ale akci vám jistě zpříjemní: vymyslete a domluvte doprovodný program, například v podobě malého občerstvení, opékání buřtů, společného pikniku, her pro děti. Dejte lidem možnost, aby si vyměnili zážitky a zpříjemnili si společně zbytek dne.

5. Dejte o své akci vědět, ať přijde dostatečný počet dobrovolníků. Můžete oslovit starostu (umožní vyvěšení letáků na obecní nástěnku nebo akci vyhlásí do rozhlasu), můžete oslovit místní spolky, školu, fotbalový klub či dobrovolné hasiče. Pokud znáte nějakého místního novináře, jistě se mu také svěřte. Pomocníky můžete rovněž posbírat přes webovou stránku či sociální síť.

6. Akce samotná. Na začátku všechny poučíte o organizačních věcech, upozorníte na bezpečnost práce – jak poznat nebezpečný odpad a jak s ním zacházet, na co si dát pozor v terénu apod. A pak už jdete do akce. Pokud máte fotoaparát, fotte do společného alba a do vyhlášených fotosoutěží. Nikdy nevíte, co všechno se dá při úklidu najít a zažít! Takové vzpomínky stojí za to si uchovat, poslouží i k propagaci dalšího ročníku.

7. Vyplňte report na webu akce.

Jde o 4 čísla, která vaši akci shrnou:

- počet účastníků,
- počet dětí,
- počet kilogramů sebraného odpadu
- počet kilogramů sebraného a vytríděného odpadu.

K tomu můžete přidat i fotodokumentaci. Čísla putují do společných statistik, z kterých se na konci akce dozvíme, o kolik tun odpadu je naše země lehčí.

Chci se přidat k již organizované akci

Beze všeho! Stačí se jako dobrovolník zaregistrovat na webu kampaně (www.UklidmeCesko.cz – Zapojit se jako dobrovolník). Po přihlášení sledujete informace, které vám dorazí na e-mail, a z interaktivní mapy, která je na stránkách také, vyčtete, kde se ve vašem okolí úklidy pořádají. Vyberete si podle libosti a přihlásíte se k akci. Informace o připravovaných úklidech se mohou objevit i na místní nástěnce či vývěsce nebo v místních novinách. Dál už budete postupovat dle pokynů míst-

ního organizátora. Když si na úklid vezmete vlastní rukavice či pytel, určitě to nebude na škodu.

Zkuste zjistit původce odpadu

Zahrajte si na detektivy. Často lze při uklízení černé skládky odhalit, kdo je původcem odpadu (nikoli kdo odpad na místě vysypal). Vyhozená soukromá korespondence, jméno na novinách, adresy na obalech – to vše vás navede k člověku, jemuž dotyčný odpad prošel rukama. Možná jde o člověka, který ho pak nelegálně vyhodil. Je na vaší fantazii, jak s vypátranou informací naložíte.

Jak mohu předcházet vzniku nepořádku a černých skládek

Jak už jste se dozvěděli, dobrovolnický úklid již vzniklého nepořádku, třebaš černé skládky, má skvělý výchovný dopad. Nejen pro samotného dobrovolníka, ale i pro přátele, sousedy, známé. Jít příkladem má smysl! A pokud již děláte dobrou věc, pochlubte se. Buďte inspirací pro své okolí, zajímejte se o prostředí, ve kterém žijete, všímejte si okolí. Nebuďte jen doma, vyjděte ven a uspořádejte si piknik s přáteli, zahradní slavnost pro sousedy, uspořádejte **Den Země** pro děti z okolí, oslavte spolu Velikonoční pondělí. Dejte hlavy dohromady a sdílejte své nápady a připomínky, bavte se o tom, jak zlepšit prostředí, v němž žijete.

Komunitní život je něco, co prospívá v mnoha směrech. Pomáhá nejen utužovat vztahy místních obyvatel, ale zapojuje je nenuceně i do řešení různých problémů, otevírá diskuzi, a když je potřeba, hlas komunity je slyšet víc než hlas jednotlivce. V situaci, kdy se

v obci černé skládky stále objevují, je komunitní řešení právě to nejúčinnější. Pokud se podaří uspořádat v obci hromadný úklid a zapojit co nejvíce obyvatel, místních spolků nebo školu, je jasné, že si občané všímají, zajímají se a uklizené místo si budou hlídat.

A když se ke spolupráci podaří přimět i starostu či jiné vlivné osoby, účinek je o to větší. Pokud se původci nepořádku sami nechytanou za nos, případný psychologický tlak místní komunity je zpravidla větší než samotná hrozba pokuty na ceduli či policejní páska.

Dříve či později zjistíte, že pokud si chcete zachovat zdravé životní prostředí a pestrou přírodu ve svém okolí, jen uklízení nepořádku nestačí. Budete muset svoji komunitu proměnit v právní subjekt. Založení spolku je logickým řešením. Chcete-li se opravdu účinně zapojit do ochrany svého okolí, založte si základní organizaci Českého svazu ochránců přírody. Je to nejjednodušší řešení.

Více informací získáte na www.csop.cz či e-mailem na info@csop.cz.

Jít s kontejnerem naproti

Pokud to tak v obci ještě nemáte, pokuste se domluvit se starostou či příslušným úředníkem pravidelné přistavování kontejnerů zejména v těch

oblastech, kde se černé skládky a nepořádek objevují pravidelně. Dejte o přistavení kontejneru vědět i ostatním. Odpovědná osoba pomůže s vyvěšením informace na strategických místech, má přístup do obecního rozhlasu či do místních tiskovin.

Jak předcházet samotnému vzniku odpadů

Nejsnadnější cesta, jak s odpadky zatočit, je úplně se jim vyhnout. Zaměřte se každý na sebe a zjistěte, co sami vyhazujete do koše. Dávejte si tři dny stranou vše, co chcete vyhodit. Že je to ale hromada! Nejsou to náhodou úplně zbytečnosti? Zamyslete se nad tím, zda bylo nutné tolik věcí vůbec vyrobit. Co asi jejich výroba stála a jak poškodila životní prostředí. Můžete svou produkci odpadů zmírnit nebo třeba úplně zastavit? Že to nejde? Jistěže jde. Žít bezodpadově je trend nového tisíciletí. Stačí začít pomalu – vzít si na nákup vlastní tašku, nosit si vlastní lahev na vodu, nekupovat nekvalitní oblečení, co se hned rozpadne, nechat si opravit kvalitní boty a nepořizovat hned nové... Fantazii se meze

nekladou. Seběmenší krok se počítá, každý krok vás ale musí bavit.

Víte, že na mnoha místech ve světě (například Los Angeles nebo celý stát California) už zakázali prodej plastových tašek? Jednorázové obaly totiž tvoří většinu odpadu, který naše společnost vyprodukuje, a jejich výroba, transport i likvidace zatěžují životní prostředí i ekonomiku. Vedle tašek se totéž týká plastových brček a plastových lahví na vodu.

Pár tipů, jak začít:

- Vezměte si na nákup vlastní tašku – ideálně takovou, která unese i těžší nákup; a také menší pytlíky na pečivo nebo zeleninu (mohou být plátěné nebo vyrobené ze záclon). Při každém nákupu budete mít radost, kolik sáčků nebo tašek jste ušetřili.
- Před nákupem si udělejte seznam toho, co opravdu chcete nakoupit, abyste pak nemuseli zbytečně vyhazovat to, co nestihnete zpracovat. Pokud můžete, nakupujte trvanlivé věci radši ve velkém balení než jednotlivé a zvlášť balené.

- Noste si vlastní lahev na vodu a nápoje. Vyberte si styl, který se vám bude líbit, který budete rádi a hrdě nosit s sebou. Pijte vodu z kohoutku. Stačí se podívat na jakýkoliv nepořádek v přírodě – PET lahev tam najdete skoro vždycky! Už jen to je důvod se jim vyhnout hned u zdroje.

- Vyvarujte se produktů na jednorázové použití. I když je člověk ve stresu a doba je rychlá, zkuste se porozhlédnout po podnicích, kde vám dají jídlo s sebou do vlastní krabičky, kde vám nalejí kávu s sebou do vlastního termohrnku, kde se najíte z obyčejného talíře s kovovým příborem, než z plastového nádobí na jedno použití. Nechte si na festivalu natočit pivo do vlastního kelímku či sklenice, kelímek si s sebou vezměte i na vodácký výlet a pijte z něj malinovku. Doma si můžete ušít vlastní látkové odličovací

◀ Plátěná taška vydrží déle než plastová, je pěkná a je in.

▶ Pytlíky ze záclony místo mikrotenových sáčků na ovoce, na pečivo.

tampónky, které se dají vyprat a použít znovu.

- Vyvarujte se nekvalitních produktů – raději kupte jednu kvalitní věc, která vydrží nebo se dá opravit, než něco, co se za půl roku rozpadne a budete to kupovat nanovo. Příkladem může být i módní oblečení: radši si poridíte nadčasový design nebo si oblečení podle poslední módy přешijte. Když si chcete trochu rozpustit zanakupovat, zkuste to v místním secondhandu. I tam se dají najít poklady z kvalitních materiálů, a za skvělou cenu!

- Nakupujte na farmářských trzích – podpoříte místní ekonomiku, potraviny jsou kvalitní, často bez chemie a čerstvé, a většinou i nebalené! Případně si zkuste vypěstovat vlastní potraviny – třeba jako společný projekt s dětmi.

Bezobalu

Na internetu se dnes dá najít celý seznam prodejen, které se na bezodpadovou/bezobalovou problematiku zaměřují. Do takového obchodu pak přijdete s vlastními pytlíky a nádobami, do nich si naberete všechny možné druhy potravin či třeba kosmetiku a práci prostředky. Až produkt spotřebujete, jednoduše si zajdete do obcho-

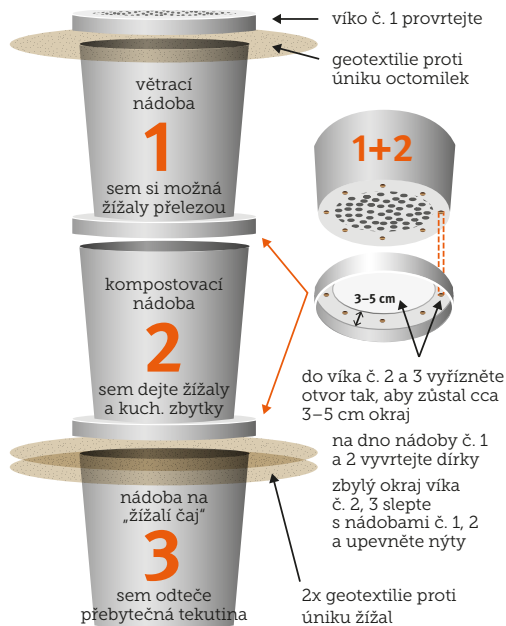
du znovu doplnit. Nakupovat se dají i takové produkty, které jsou šetrné k životnímu prostředí – například kartáček z rozložitelného bambusu a štětin z divočáka nebo nerezová brčka, která lze použít nesčetněkrát. V oblečení preferujte bavlnu nebo vlnu před umělým vláknem.

Těm odpadkům, kterým se vyhnout nemůžete, dejte alespoň druhou šanci. Oblečení, co už vám nesejde, dejte známým nebo odevzdejte charitě, oprýskaný nábytek nově natřete, opravte si hodinky po dědečkovi... A s těmi odpadky, co se využít nedají, zajděte do sběrného dvora nebo je vložte do správného kontejneru tříděného odpadu.

Upcyklace je způsob přetvoření odpadu na nový použitelný produkt. Příklady: tašky z bezpečnostních pásů, nábytek z palet, sklenky z lahví od vína...

Vermikompostér – jak na to

potřebujete:

- 3 větší nádoby (od barvy, hořčice, majonézy...)
- vrtačku na vyvrtání otvorů a vrták $\varnothing \pm 3\text{mm}$
- netkanou textílii (geotextilie)
- tmel (lepidlo) a nýty na spojení 2 nádob a vík
- nůž na vyříznutí víka nádoby

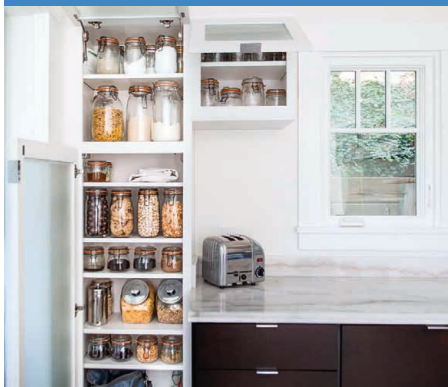
Kompostujte

Pokud nemáte slepice, čuníka či zahrádku s kompostem nebo popelnicí na bioodpad, pořídte si **vermikompostér** – chytré zařízení, co vám pomůže s rostlinnými zbytky z kuchyně. A dá se vyrobit i doma. Je to plastová nádoba, kde se o rozklad vašich slupek od jablek, zbytků mrkve, cibule, brambor... postarají žížaly. Výsledkem je vysoké humusní hlína, ideální třeba na přesazení kytek v květináči, a takzvaný „žížalí čaj“, který je skvělým koncentrovaným hnojivem. Dobře postavený vermikompostér nezapáchá, pracuje sám, jen jednou za měsíc přehodíte vrstvu hlíny a nerozloženého materiálu. Sami uvidíte, jak se omezí vaše vycházky k popelnicím se směsným odpadem. Alternativou je kompostovací bublen, který jednou za čas otočíte pomocí kliky.

Pokud se na svůj odpad alespoň trochu zaměříte, nakonec zjistíte, že odpadu, který už nikdo nevyužije a putuje do kontejneru, vám zbývá doslova malá hrstka.

Bea Johnson je celosvětovou inspirací v boji proti odpadu. Vydala knihu o předcházení vzniku odpadu v běžném životě a se svou rodinou jde příkladem. Kniha se okamžitě stala celosvětovým bestsellerem a byla přeložena do mnoha jazyků včetně češtiny.

▲ Jak to vypadá doma u Bey Johnson – minimalismus a žádné obaly.

◀ Bea Johnson a prodávce odpadu její rodiny za 10 let.

Jak zacházet s odpady doma

Když už se některým odpadům nevyhnete, zkuste jim dát ještě šanci tříděním.

Recyklace – to je způsob zpracování vhodných druhů odpadků na surovinu pro výrobu nových produktů. Tento pojem už snad zná každé malé dítě, ve třídění jsme v Evropě ti lepší, přesto je mnoho těch, co doma netřídí vůbec nebo opakují v třídění stále stejné chyby. Přitom je to vcelku jednoduché a logické.

Odpadky jako zdroj

Jistě! Průměrně asi 75 % odpadků, které vyprodukuje běžná domácnost, se dá vytřídit a zpracovaný odpad pak znovu využít jako surovina pro výrobu nových produktů. Zbýlých 25 % tvoří převážně kombinované materiály, které od sebe nelze oddělit (například C/PAP nebo C/PP). Některé druhy odpadků se dají recyklovat několikrát, třeba polystyren nebo sklo bez příměsí (to lze při udržené formě recyklovat

do nekonečna), nápojové kartony lze zase recyklovat jen jednou. Díky recyklaci lze omezit výrobu nových obalů, produktů, čerpání přírodních zdrojů a spotřebu energie.

Začíná se tříděním přímo doma

Pokud máte místo, vytvořte si na každou složku sběrnou nádobu nebo tašku. Jaké složky budete třídít? Mrkněte na kontejnery v okolí vašeho bydliště, na co všechno jsou a co všechno se do nich může házet (viz informační tabulka). Pozor – o místních podmínkách systému sběru tříděného odpadu vždy rozhoduje obec, proto se způsob třídění místo od místa liší. Pokud nemáte na sběrné nádoby doma místo, můžete některé skupiny odpadků házet do jednoho pytle, u kontejnerů je pak ale dotřídit. V běžném odpadu se mohou objevit i baterie. Ty do směsného odpadu rozhodně nepatří, jsou plné těžkých kovů a chemikálií a ty se dají dále využít. Na použité baterie si vytvořte malou krabičku a čas od času ji vysypte na sběrných místech. Bývají ve školách, v nákupních centrech nebo na poště či obecním úřadu.

Kam co patří

I když jde obsah kontejnerů ještě na třídící linku, je dobré dodržovat pár základních pravidel pro třídění, ať zbytečně proces nekomplikujeme a šetříme co nejvíce energie na zpracování odpadu.

Následující rady berte s rezervou, zpracování odpadu se může lišit, proto se vždy ještě informujte na místní úrovni. Často si však stačí prohlédnout nalepenou popisku na nádobě na tříděný odpad.

Plast – Zpracovává se sortováním, drčením, následně tepelným roztavením a formováním. Záleží na čistotě vstupní suroviny.

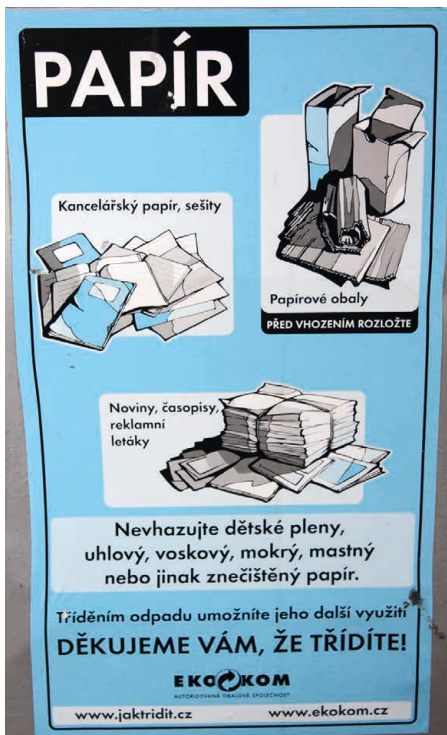
Patří sem: čisté a sešlápnuté PET lahve, polystyren (PS), plastové obaly, výrobky z plastu (hračky, díly, pomůcky), CD, mikroten.

Nepatří sem: mastný a silně znečištěný plast, PVC (linoleum, kabely, novoplast, novodur), bakelit, guma, molitan.

Papír – značí se PAP, zpracovává se rozmočením na vlákno a opětovným zhutněním.

Patří sem: noviny, časopisy, knihy bez vazby, rozložené papírové/kartonové krabice, lepenka, obálky.

Nepatří sem: mastný papír, plata od vajíček, roličky od toaletního papíru, termopapír (většina účtenek), hygienický papír, křídový nebo pofoliováný papír, kartonové krabice od nápojů.

► Nádoby na tříděný odpad mohou mít podobu kontejneru i popelnice. Ve větších městech jsou kontejnery pod zemí.

Sklo – Zpracovává se tříděním, drcením, separací, čištěním a tepelným roztavením. Na čistotě a nálepkách příliš nezáleží. Na sklo bývají dva druhy kontejnerů – zelený na barevné sklo a bílý na sklo čiré. Některé kontejnery jsou schopné přijmout i nádoby s kovovým víčkem – zkontrolujte na nálepce na kontejneru.

Patří sem: tabulové sklo, lahve z čířho/barevného skla, skleněné nádobí, vázy, lustry.

Nepatří sem: varné sklo, zrcadla, porcelán, keramika, autosklo, drátěné sklo, skelná vata.

Nápojové kartony – Zpracovává se tvrzený papír rozmočením na celulózová vlákna (záleží na čistotě), nebo se karton rozdrtí a tepelně slisuje na desky. Jde o vrstvené papírové obaly většinou v kombinaci s plastovou či hliníkovou fólií. Je to jediný produkt z více druhů materiálů, který se dá recyklovat.

Patří sem: vypláchnutý a řádně sešlápnutý obal od džusů, vína, mléka a mléčných výrobků bez plastového víčka.

Nepatří sem: „měkké“ obaly od kávy a jiných sypkých potravin, kartonové/papírové krabice.

▲ Třídít odpad je jednoduché: papír do modrého, plast do žlutého a sklo (podle barvy) buď do zeleného nebo bílého kontejneru.

Kov – Zpracovávají se různé druhy kovů tepelně tavením na výrobu nových produktů, slitin. Pro třídění do kontejneru na kov se řiďte především informační cedulkou na kontejneru. Sbírají se především kovové obaly jako plechovky od potravin, nápojové plechovky, kovová víčka (i ta hliníková od jogurtů), nádoby od kosmetiky apod. Odpad by neměl být výrazně znečištěný.

Pokud kontejner v dosahu nemáte, veškerý kov (hliník, železo, ocel...) patří do sběrného dvora!

Textil – Zpracovává se poškozený textil na izolační materiály (před vhozením do kontejneru si ověřte na informační cedulce, jinak patří poškozený textil do komunálního odpadu).

Zachovalý textil – ještě použitelné šaty, boty, tašky – vhazujte do speciálních sběrných kontejnerů na použitý textil. Vše se vyčistí a rozdá potřebným prostřednictvím charity.

◀ Skvělý příklad zpracovaného tématu: školní projekt o odpadech a odpadcích.

Elektroodpad – I ten může mít svůj kontejner. Po rozebrání se recyklují různé části elektroodpadu – především cenné kovy, plasty, sklo a další materiály. Do kontejneru se (pokud to informační cedulka neříká jinak) třídí veškeré drobné spotřebiče a elektronika jako sluchátka, přehrávače, rádia, kuchyňské roboty, elektrospotřebiče z dílny, ale ne baterie.

▲ Jedna z možností, jak a kde kompostovat domácí odpad, je mít v bytě vermikompostér. Sestavit jej zvládnete doma sami z velkých plastových nádob (zde nádoby od hořčice).

Kompostování

Je speciální kategorií zpracování odpadu. **Bioodpad** tvoří asi TŘETINU veškerého odpadu, který běžná domácnost vyprodukuje. Přitom jej lze bez zatížení životního prostředí skvěle recyklovat – tedy pokud bereme rozklad na organické látky, z kterých nám pak rostou nové potraviny, jako recyklaci.

Bioodpad – tedy **biologicky rozložitelné komunální odpady (BRKO)** – pokud nemáte vlastní kompost, pak téměř všude již funguje na požádání odvoz bioodpadu ve speciálních popelnicích. Ten pak putuje do kompostáren, kde se z něj vytváří kvalitní kompost.

Patří sem: odpady z domácnosti jako zbytky a slupky ovoce i zeleniny, pecky z ovoce, pečivo, vaječné a ořechové skořápky, čajové sáčky (bez kovové sponky), kávová sedlina, čistý starý

papír, lepenka, papírové kapesníky, zbytky vlasů a vousů, popel ze dřeva, odpady ze zahrady jako větve, tráva, listí, piliny apod.

Nepatří sem: kosti, maso a kůže, mrtvá těla zvířat a jejich exkrementy, omáčky, pomazánky, vařené těstoviny a jedlé oleje.

Co do sběrného dvora

Obecně platí, že pokud se odpad nevejde do otvorů v popelnici či kontejneru nebo pokud na něj kontejner není k dispozici, patří do sběrného dvora.

Jsou to například velké elektrospotřebiče, pneumatiky, velké kovové konstrukce, nábytek všeho druhu, koberce, azbest, linolea a další krytiny, zbytky chemikálií, barev, guma, molitan, zrcadla, termosklo, autosklo, porcelán, keramika, stavební odpad a další.

Pro učitele: dobrovolnický úklid jako moderní pomůcka zážitkové výuky – srozumitelně, jednoduše a zábavně

Chceme, aby se děti dozvěděly o odpadech co nejvíce, proč je důležité nakládat s odpady šetrně, jak předcházet jejich vzniku, v čem odpady ovlivňují naše životy a naši budoucnost. A to nenásilně, netradiční výukou, která má zážitkovou formu s přesahem do dobrovolnictví a obecně prospěšné činnosti. Věříme, že se dobrovolnický úklid dá využít napříč předměty: následující návod berte tedy jen jako in-

spiraci, obecný model, který se nám při práci se základními a středními školami osvědčil.

Výuka o odpadech formou dobrovolnického úklidu v mateřské školce je dle našeho názoru předčasná a kýžená zkušenost z akce by se mohla snadno ztratit. V rámci bezpečnosti takovou akci ani nedoporučujeme. Existuje spousta skvělých her na bezpečnou

výuku pro děti z mateřinek, doporučíme například projekt „Školní zahrada“, kde můžete najít bohatou škálu inspirace.

Poznámka: Níže uvedený návod se týká odpadů vytvořených člověkem, nejedná se tedy o bioodpad ze školní zahrady, hrabání listí a další úpravy na pozemku školy či jejím okolí.

Jak začít

Promyslete a vypište si body, co chcete výukou obsáhnout, jakých situací a konkrétních výstupů chcete dosáhnout, jakých konfrontací (například žáci si sami osahají, že papír se rozkládá snáze než plast, že i odpad může být pastí pro živočichy, budete cíleně hledat lahev bez víčka a zkoumat její obsah).

Zjistěte, jaké máte s žáky časové možnosti.

Budete potřebovat pro žáky zajistit rukavice a sběrné pytle? Objednáte je u organizátorů kampaně, nebo si přinesou vlastní z domova?

Budete potřebovat souhlas rodičů?

Souhlas rodičů byste měli vyžadovat. Chcete si udělat uzavřenou akci pro žáky, nebo pozvete i dobrovolníky zvenčí (třeba rodiče)?

Budete na dozor stačit?

Seznamte žáky s lokalitou, kam se vydáte uklízet, nebo ještě lépe, udělejte mezi žáky anketu, kde si myslí, že jejich práce bude mít největší dopad.

Společně si odpovězte na otázky:

- čím je lokalita/trasa zajímavá,
- proč je třeba právě tuto lokalitu/trasu uklidit od odpadků,
- čím tyto odpadky škodí.

Co na tom uvidí žáci jako přínos pro ně samotné (to bude jejich odměna)? Je dobré si pak trasu/místo obhlédnout, ať víte, do čeho jdete.

Prodiskutujte obsah akce s žáky

...a nechte je navrhnout hlavní téma (nemusí přímo souviset s ekovýchovou) – například:

- Uklidíme kolem rybníka, pro bezpečí vodního ptactva.
- Uklidíme si louku, ať můžeme běhat naboso.
- Za hledáním ztraceného pokladu – soutěž o nejkurióznější nález.
- Odpadový detektiv – příběh odpadku – každý si vybere z úklidu jednu věc, ke které si zkusí domyslet její příběh.
- Co složení sebraného odpadu vypovídá o naší obci – analýza

složení sebraného odpadu a nápady ke zlepšení.

- Fotoreportáž – výstupem akce bude mimo jiné i komiks složený z fotek zachycujících průběh akce.
- Jaký odpad je nejtrvanlivější – zjistíte v terénu, které materiály se v přírodě rychle rozpadají a které si zachovávají svou podobu nejdéle.

Rozdějte role

Je třeba, aby se zapojili pokud možno všichni žáci. Rozdělte jim podle svého uvážení například roli zásobovače (bude rozdávat pomůcky, a pokud budou ještě po akci použitelné, bude je i vybírat), navigátora (provede vás trasou, dovede na místo), skauta (skauti prohledávají okolí a v případě nálezu nepořádku nahlásí lokaci sběračům), sběrače (ti, co hledají poklady a hlásí zajímavosti), gentlemana (pomáhá s nejtěžšími pytli a většími odpadky), dokumentátora a novináře (jeden fotí nebo natáčí, druhý sbírá rozhovory od účastníků, na konci vytvoří reportáž s fotodokumentací/videem, nezapomene na „před a po“), koordinátora pro styk s veřejností (bude komuni-

kovat s obcí/starostou/úředníkem na městě – zajistí nahlášení úklidu a domluví svoz nasbíraného odpadu, popřípadě může pozvat starostu na prohlídku, kde představí žáci své zdokumentované „před a po“).

Pedagog by v nejlepším případě měl být „v záloze“ a připraven nasměrovat, poradit, popřípadě poskytnout zpětnou vazbu, pochválit, podpořit nápad. Jelikož se jedná o dobrovolnickou akci, měl by zájem o vlastní projekt a jeho osobitou realizaci vycházet od žáků. Nikoho do ničeho nechceme nutit, každý si svůj důvod musí najít sám. Žáci by měli zažít pocit, že záleží na každém z nich, že každý z nich může svým dílem přispět ke změnám ve společnosti a nikdo není neschopný nebo bezmocný.

Pokud najdete způsob, jak na zkušenosti z úklidu navázat aplikaci ve škole, celý projekt to samozřejmě posune na vyšší příčku. Můžete společně vytvořit vlastní nádoby na tříděný odpad, zahradní kompost nebo třídění vermikompostér. Můžete zhodnotit obsah tříděného/školního koše a navrhnout

změny, jak lépe třídit či jak odpadu dokonce předcházet. Můžete přijít na to, jak neplýtvat s vodou – například instalací perlátorů na kohoutky, využitím dešťové vody. Můžete přesvědčit rodiče k používání svačinových boxů a lahví na pití nebo předělat kávový automat na „bezkelímkový“... Nápadům se meze nekladou.

Další nápady

Mapujeme své okolí

Svému okolí můžete pomoci i mapováním černých skládek a nepořádku přes webovou a mobilní aplikaci ZmapujTo.cz. Žáci nafotí mobilem černou skládku či liniový nepořádek, podle GPS zanesou hlášení do mapy a to se automaticky odešle na e-mail příslušnému úředníkovi na obci. Nebo fotky nahrají sami na web a doplní příslušné údaje o poloze a popisu skládky.

Žáci mohou v čase sledovat vývoj hlášení a hlídat reakce – odpověď od příslušného úředníka.

Hřbitov odpadků

Vytvořte pro svoji obec či městskou čtvrť informační tabuli, co se děje s jednotlivými druhy odpadů v přírodě během jejich rozkladu. Jaké předměty mohou skončit na černé skládce? Jak dlouho potrvá, než se v přírodě samovolně rozloží? Jaké nebezpečí pro přírodu (půdu, vodu, vzduch, živočichy, člověka) představují? Žáci mohou tento úkol zpracovat v rámci projektové výuky. Ve třídě mohou například pracovat v týmech podle zvolených rolí – tým grafiků, textařů, týmy expertů na jednotlivé druhy odpadů apod. Zajímavá je role specialistů na vztahy s veřejností, kteří komunikují s obecním úřadem o možném výsledném umístění tabule.

Nástěnka s příběhem – komiks – příběh odpadku – jak to vidí odpadek – odpadku narostou nohy, ruce, bude mít na svou cestu vlastní názor.

Nástěnka s příběhem – průběh úklidu – komentovaný záměr, před, v průběhu a po a jasný komentovaný výsledek.

Módní přehlídka třídiče na lince – dejte žákům prostor vymyslet zajímavý oblek či módní doplněk z obsahu vašeho třídního koše. Vytvořenou módu předvedou na přehlídce a okomentují – chtěli by být třídiči na lince?

Otestujte třídiče na rychlost – vysypte obsah koše na podložku na lavice do dvou pásů a dvojce mezi sebou soutěží na rychlost a zároveň na správnost vytrídění – například všech plastů.

Odpadkové pexeso – nakreslete si se žáky několik sad asi 10 cm velkých barevných kontejnerů, obrázky si vystřihněte a rozložte na zem. Na zemi rozmístěte také menší odpadky nebo jejich fragmenty – vše schovejte pod jednotlivé kornouty z papíru tak, aby odpadek nevykukoval – soutěžící sbírá dvojce – odpadek + správný kontejner. Pravidla jsou stejná jako u pexesa.

Máme uklizeno – co dál?

Skvěle, jste plni dojmů, odpadky pod vašimi rukama zmizely a doufáte, že se nenajde nikdo, kdo by uklizené místo zase nezaneřádl, a ti, co to dělali dříve, se alespoň trochu zastydí. Bavila vás práce pro přírodu, pro zlepšení vašeho okolí? Pak nemusíte zůstat jen u úklidu:

Máte ve svém okolí zapomenutý mokřad nebo louku, co zarůstá a mizí? Nebo byste si chtěli založit v okolí obce ovocný sad či komunitní zahradu? Založit nové stromořadí, vytvořit remízky, založit kvetoucí trávník na návsi? Obnovit cestu kolem rybníka? Vytvořit naučnou stezku? Zachránit starý strom před pokácením? Vytvořit ve vašem okolí budky pro ptáky nebo netopýry? Zapojit se do mapování druhů živočichů a rostlin a tím přispět k jejich ochraně?

Možností je nespočet a každé místo v naší zemi je unikátní. Prostředí, které nás obklopuje, a jeho stav se přímo promítají do našeho zdraví a spokojenosti. Proto by se měl každý zajímat

o dění ve svém okolí a vážit si hodnot, které máme. Ať se nám tu všem žije pěkně, ať máme kam chodit na houby a na procházky, když chceme relaxovat, ať máme kam chodit na výlety s dětmi, ať můžeme běhat po rozkvetlé louce a těšit se z krás přírody, ať můžeme přispět sobě, přírodě i komunitě.

Mnoha vyjmenovaným věcem se věnuje **Český svaz ochránců přírody**, který sdružuje místní nadšence pro přírodu (v ČR má kolem 350 místních základních organizací). Koordinuje například i program **Pozemkových spolků**,

kteří se věnují péči o cenné přírodní lokality, **Národní síť záchranných stanic pro volně žijící živočichy** nebo program **Živá zahrada** pro posílení zájmu pro ježky, ptáky, motýly, žáby přímo na soukromých nebo školních zahradách.

Sdružení mladých ochránců přírody: ČSOP koordinuje dětské oddíly (MOPíky), které se zaměřují na poznávání a ochranu přírody hravou a dětem přístupnou formou. Ochrana a poznávání ptáků se věnuje i **Český společnost ornitologická**, **Klub českých turistů** zase pečuje o cesty a stezky, pořádá výlety po naší krásné zemi atd.

Populárním nástrojem pro zviditelnění nějakého zajímavého místa, příběhu nebo památky je hra na sbírání pokladů – takzvaných „kešek“. Hra se jmenuje **geocaching** a je známá po celém světě. www.geocaching.cz

Nechte se inspirovat, třeba vymyslíte vlastní „projekt“, který ve vašem okolí pomůže nejlépe.

Malý kvíz na závěr

Co je největší přínos plastů pro člověka?

- a) Odolnost, tvárnost, univerzálnost, cena.
- b) Nепropustí vodu ani vzduch, je to skvělý izolátor.
- c) Plasty jsou vyráběné z obnovitelných zdrojů.

Recyklovat lze sklo bez příměsí

- a) jednou
- b) až pětkrát, pokud je čiré
- c) donekonečna

Pravděpodobně nikdy se v přírodě samovolně nerozloží

- a) karton
- b) plechovka
- c) polystyren

Plovoucí průhledné pytlíky připomínají mořským želvám jejich potravu. Tou jsou

- a) sépie
- b) medúzy
- c) ryby – platiždi

Co je největším rizikem pro mořského ptáka, který se láduje plastovými kousky?

- a) Plasty nejsou výživově hodnotné, kousky se v těle hromadí a pták nakonec hyne hladem a vyčerpáním.
- b) Ostré hrany kusů plastů jim způsobují bolest a nemají pak chuť do života.
- c) Plasty se v tělech ptáků kumulují a „nacpaní“ ptáci jsou nemotorní v letu a často bourají.

Co je to vermikompostér?

- a) Zemědělský stroj, který připraví půdu na poli na osetí.
- b) Nástroj na kompost, kterým se zetlelá hmota přehazuje a zároveň provzdušňuje.
- c) Soustava nádob, ve kterých žížaly pomáhají likvidovat zbytky z kuchyně.

Svou ekologickou stopu značně zvýším, pokud

- a) poletím na dovolenou letadlem
- b) pokud se naučím správně třídit
- c) pokud půjdu na dovolenou pěšky

Průměrný každoroční nárůst produkce odpadu v ČR byl za posledních 10 let zhruba

- a) 20 %
- b) 1,5 %
- c) 5 %

Jak nejlépe předejdu tomu, abych nemusel vyhazovat prošlé a plesnivé jídlo z ledničky?

- a) Budu si dělat před nákupem seznam potravin a koupím jen tolik netrvanlivých potravin, kolik stihnu reálně spotřebovat.
- b) Budu kupovat uzeniny, ty déle vydrží.
- c) Navařím si dopředu několik jídel.

Pokud budu chtít uspořádat dobrovolnický úklid, můj správný postup bude následující:

- a) Obvolám známé, zavolám na obec, kde akci nahlásím, vytipuji si místo.
- b) Zavolám na obec, kde akci nahlásím, obvolám známé a pak vytipuji lokalitu.
- c) Vytipuji lokalitu, obvolám známé, zavolám na obec, kde akci nahlásím.

Řešení kvízu naleznete na stránkách www.UklidmeCesko.cz/soutez

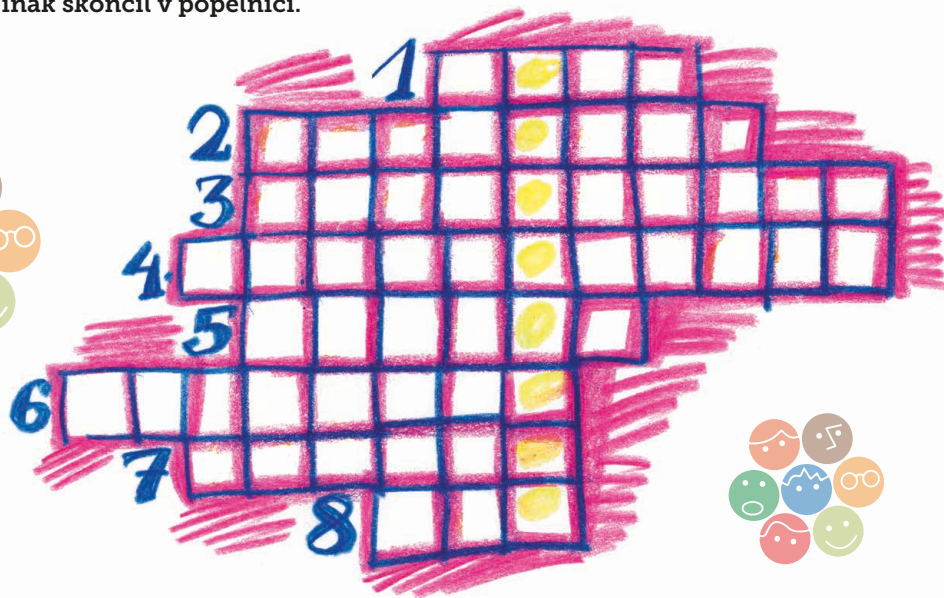
Bludiště

Ježek si v bludišti mezi odpadky hledá cestu do zahrady.
Pomůžete mu?

Křížovka

Rozluštěte tajenku a doplňte větu: „**Založením (tajenka) mohou významně snížit odpad z domácnosti, který by jinak skončil v popelnici.**“

Správné řešení hledejte na stránkách
www.UklidmeCesko.cz/souteze

1. druh obalu se značkou „GL“ pro recyklaci
2. místo, kde se odpad, který se nedá zrecyklovat ani upcyklovat, využije pro získání energie
3. část auta, již najdete při úklidech přírody nejčastěji
4. název pro plastové odpadky, které se časem rozpadly a pro živočichy, kteří je pojídají, jsou nebezpečné
5. nápojový ... (druh recyklovatelného vrstveného obalu z kvalitního papíru, plastové folie, někdy i vrstvy hliníku)
6. druh mořského ptáka z fotografie v této brožuře s břichem plným kousků platu
7. žáruvzdorný materiál dříve běžně používaný ve stavebnictví (např. střešní krytina), kvůli zdravotní závadnosti dnes v mnoha zemích zakázaný
8. označení pro recyklaci obalů z hliníku (3 písmena)

Dovětek

Děkujeme, že jste dočetli až na konec. Snad se necháte obsahem tohoto materiálu inspirovat a pomůžete nám tak udržet téma ochrany životního prostředí živé!

Ať už třídíte odpad, předcházíte jeho vzniku, chodíte dobrovolně sbírat odpadky po okolí nebo děláte jakoukoliv jinou činnost s ohledem na životní prostředí, každý krok, každá pomoc se počítá. Každý takový krok je zároveň dobrým příkladem a inspirací pro okolí. Zejména děti, které jsou naší budoucností, si prostřednictvím dobrých vzorů mohou osvojit návyky, jež v budoucnu určí směr vývoje na naší planetě. A pro naši zemi – dobré vzory a hrdiny potřebujeme nyní jako sůl.

Za tým **Uklidme svět, uklidme Česko** vám přejeme co nejméně odpadků všude, co nejvíce příjemných a inspirativních lidí a hodně radosti z vaší práce.

Užitečné odkazy

www.csop.cz
www.geocaching.cz
www.kct.cz
www.letsdoitworld.org
www.pavucina.cz
www.samosebou.cz
www.smop.cz
www.trideniodpadu.cz
www.uklidmecesko.cz
www.veronica.cz
www.zerowaste.cz
www.zmapujto.cz

Bea Johnson, *Domácnost bez odpadu – jak si zásadně zjednodušit život snížením produkce odpadu.*
PeopleComm. Praha, 2016

Speciální poděkování směřuje všem dobrovolníkům, organizátorům, partnerům, propagátorům a sponzorům akce **Uklidme svět, uklidme Česko!**

Generálním partnerem projektu pro rok 2018 je **Nadační fond Veolia**.

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNI FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

ISBN 978-80-86770-59-8

